

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

TRANSCHEGARAVIY GIDRORESURLARDAN BARQAROR FOYDALANISHNING
SIYOSIY-HUQUQIY MEXANIZMLARI VA ULARNING FALSAFIY-MA'NAVIY ASOHLARI

2-IYUN
2026-YIL

Qo'qon shahri,
Qo'qon davlat universiteti

Xalqaro
miqyosda

TRANSCHEGARAVIY SUV MASALALARIDA MINTAQAVIY STRATEGIK BARQARORLIK VA YANGI HAMKORLIK MEXANIZMLARI

Xudoberdiyev Jamoliddin Xusanboy o'g'li

Qo'qon davlat universiteti Milliy g'oya va huquq kafedrasi o'qituvchisi

Abdvaqqosova Mushtariy Elyorbek qizi

Qo'qon davlat universiteti Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi
yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada transchegaraviy suv resurslari bilan bog'liq dolzarb muammolar, ularning mintaqaviy xavfsizlik va strategik barqarorlikka ta'siri hamda ushbu masalalarni hal etishda zamonaviy hamkorlik mexanizmlarining ahamiyati tahlil qilinadi. Ayniqsa, Markaziy Osiyo mintaqasida mavjud bo'lgan suv resurslarining cheklanganligi, aholining o'sishi, iqlim o'zgarishi va suvdan foydalanishdagi nomutanosiblik kabi omillar davlatlar o'rtasidagi munosabatlarga sezilarli ta'sir ko'rsatayotgani yoritiladi. Maqolada transchegaraviy daryolar va suv havzalaridan samarali foydalanish masalalari xalqaro huquq normalari, ekologik xavfsizlik tamoyillari hamda mintaqaviy manfaatlar asosida ko'rib chiqilgan. Shuningdek, suv resurslarini boshqarishda davlatlararo hamkorlikni mustahkamlash, o'zaro ishonchni oshirish va suv diplomatiyasini rivojlantirishning muhim jihatlari ochib beriladi. Maqola yakunida transchegaraviy suv muammolarini hal qilishda konstruktiv muloqot, o'zaro manfaatli kelishuvlar hamda innovatsion boshqaruv yondashuvlari mintaqada tinchlik va barqaror taraqqiyotni ta'minlashning muhim omili ekanligi haqida xulosa chiqarilgan.

Kalit so'zlar: transchegaraviy suv resurslari, mintaqaviy strategik barqarorlik, suv diplomatiyasi, xalqaro hamkorlik, ekologik xavfsizlik, suv tanqisligi, Markaziy Osiyo, suv boshqaruvi, barqaror rivojlanish, xalqaro huquq, qo'shma monitoring, innovatsion texnologiyalar.

Аннотация: В данной статье анализируются текущие проблемы, связанные с трансграничными водными ресурсами, их влияние на региональную безопасность и стратегическую стабильность, а также важность современных механизмов сотрудничества в решении этих вопросов. В частности, подчеркивается значительное влияние таких факторов, как ограниченность водных ресурсов в Центральноазиатском регионе, рост населения, изменение климата и дисбаланс в водопользовании, на отношения между государствами. В статье рассматриваются вопросы эффективного использования трансграничных рек и водоемов на основе международного права, принципов экологической безопасности и региональных интересов. Также выявляются важные аспекты укрепления межгосударственного сотрудничества в управлении водными ресурсами, повышения взаимного доверия и развития водной дипломатии. В заключение статьи делается вывод о том, что конструктивный диалог,

взаимовыгодные соглашения и инновационные подходы к управлению трансграничными водными проблемами являются важными факторами обеспечения мира и устойчивого развития в регионе.

Ключевые слова: Трансграничные водные ресурсы, региональная стратегическая стабильность, водная дипломатия, международное сотрудничество, экологическая безопасность, нехватка воды, Центральная Азия, управление водными ресурсами, устойчивое развитие, международное право, совместный мониторинг, инновационные технологии.

Abstract: This article analyzes the current problems related to transboundary water resources, their impact on regional security and strategic stability, and the importance of modern cooperation mechanisms in resolving these issues. In particular, it highlights the significant impact of factors such as the limited water resources available in the Central Asian region, population growth, climate change, and imbalances in water use on relations between states. The article examines the issues of effective use of transboundary rivers and water bodies on the basis of international law, principles of ecological security, and regional interests. It also reveals important aspects of strengthening interstate cooperation in water resource management, increasing mutual trust, and developing water diplomacy. At the end of the article, it is concluded that constructive dialogue, mutually beneficial agreements, and innovative management approaches in resolving transboundary water problems are important factors in ensuring peace and sustainable development in the region.

Key words: transboundary water resources, regional strategic stability, water diplomacy, international cooperation, environmental security, water scarcity, Central Asia, water management, sustainable development, international law, joint monitoring, innovative technologies.

Kirish. Bugungi globallashuv davrida suv resurslari dunyo davlatlari uchun eng muhim strategik boyliklardan biriga aylanib bormoqda. Aholi sonining ortishi, sanoat va qishloq xo'jaligining kengayishi, iqlim o'zgarishi hamda ekologik muammolarning kuchayishi natijasida suv tanqisligi masalasi xalqaro miqyosdagi dolzarb muammoga aylandi. Ayniqsa, transchegaraviy daryolar bilan bog'liq masalalar mintaqaviy xavfsizlik, iqtisodiy barqarorlik va davlatlararo munosabatlarga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda.¹²

Transchegaraviy suvlar — ikki yoki undan ortiq davlat hududidan oqib o'tuvchi suv manbalari bo'lib, ulardan foydalanish masalasi davlatlar o'rtasidagi hamkorlik va o'zaro kelishuvni talab qiladi. Markaziy Osiyo mintaqasida Amudaryo va Sirdaryo havzalari ana shunday muhim suv resurslari hisoblanadi. Ushbu daryolar mintaqada davlatlari iqtisodiyoti, ayniqsa qishloq xo'jaligi va energetika tizimida muhim o'rin tutadi. Shu sababli suv resurslaridan oqilona foydalanish masalasi strategik ahamiyat kasb etadi. Markaziy Osiyoda transchegaraviy suv resurslarini boshqarish masalasi

¹ Karimov I.A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. — Toshkent: O'zbekiston, 1997.

² Fayziev E. Transchegaraviy suv resurslari va xalqaro huquq. — Toshkent, 2020.

Sovet Ittifoqi parchalanishidan keyin yanada murakkablashdi.³⁴ Mustaqil davlatlar o'rtasida suvdan foydalanish, suv taqsimoti va gidroenergetika masalalarida turli qarashlar yuzaga keldi. Natijada suv resurslarini boshqarish masalasi mintaqaviy barqarorlikka ta'sir qiluvchi asosiy omillardan biriga aylandi⁵.

Bugungi kunda suv masalalarini faqat milliy manfaatlar doirasida emas, balki mintaqaviy hamkorlik asosida hal etish zarurati kuchaymoqda. Chunki transchegaraviy suv resurslari bir davlatning emas, balki barcha mintaqada davlatlarining umumiy boyligi hisoblanadi. Shu bois suv diplomatiyasi, xalqaro huquq normalari va zamonaviy boshqaruv mexanizmlaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Maqsad. Tadqiqotning asosiy maqsadi transchegaraviy suv resurslarini boshqarishning mintaqaviy strategik barqarorlikka ta'sirini tahlil qilish hamda suv sohasida yangi hamkorlik mexanizmlarining samaradorligini o'rganishdan iboratdir. Shuningdek, Markaziy Osiyo davlatlari o'rtasidagi suv munosabatlari, suv diplomatiyasi va ekologik xavfsizlik masalalarini ilmiy jihatdan tahlil qilish ham tadqiqotning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Materiallar va usullar. Tadqiqot davomida ilmiy maqolalar, monografiyalar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari, statistik ma'lumotlar va normativ-huquqiy hujjatlardan foydalanildi. Tadqiqotda tarixiy tahlil, qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv va ilmiy umumlashtirish usullari qo'llanildi. Shuningdek, transchegaraviy suv resurslarini boshqarish bo'yicha xalqaro tajribalar o'rganilib, ularning Markaziy Osiyo mintaqasida qo'llash imkoniyatlari tahlil qilindi.

Natijalar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, transchegaraviy suv resurslari mintaqaviy strategik barqarorlikka sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Suvdan foydalanishdagi kelishmovchiliklar davlatlar o'rtasida iqtisodiy va siyosiy ziddiyatlarni yuzaga keltirishi mumkin. Ayniqsa, suv tanqisligi sharoitida bu muammo yanada keskinlashadi.⁶⁷

Markaziy Osiyo davlatlari o'rtasida suvdan foydalanish masalasida hamkorlik mexanizmlarining mavjudligi muhim ahamiyatga ega bo'lsa-da, ayrim hollarda suv resurslarini taqsimlashda manfaatlar to'qnashuvi kuzatiladi. Shu sababli suv diplomatiyasini rivojlantirish va xalqaro huquq normalariga asoslangan kelishuvlarni mustahkamlash zarur.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, yangi hamkorlik mexanizmlari sifatida qo'shma monitoring tizimlari, raqamli suv boshqaruvi, ekologik dasturlar va xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlik samarali natijalar berishi mumkin. Shuningdek, suv-energetika almashinuvi tizimini rivojlantirish ham mintaqadagi iqtisodiy va ekologik barqarorlikni ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qilishi aniqlangan.⁸⁹

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, transchegaraviy suv resurslari masalasi Markaziy Osiyo mintaqasida strategik ahamiyatga ega bo'lgan dolzarb muammolardan

³ Dukhovny V.A., Sokolov V.I. Integrated Water Resources Management in Central Asia. – Tashkent, 2003.

⁴ Abdullaev I., Rakhmatullaev S. Transformation of Water Management in Central Asia. Water Resources Development Journal, 2014.

⁵ World Bank. Water-Energy Nexus in Central Asia. – Washington DC, 2010.

⁶ UNESCO. Water Resources Management in Central Asia. – Paris, 2005.

⁷ Bazarbaev M. Markaziy Osiyoda suv resurslari va ekologik muammolar. – Toshkent, 2015.

⁸ . World Bank. Water-Energy Nexus in Central Asia. – Washington DC, 2010.

⁹ Abdullaev I., Rakhmatullaev S. Transformation of Water Management in Central Asia. Water Resources Development Journal, 2014.

biridir. Suv resurslaridan oqilona foydalanish, ekologik xavfsizlikni ta'minlash va davlatlararo hamkorlikni mustahkamlash mintaqaviy barqarorlikning muhim omili hisoblanadi. Bugungi kunda suv masalalarini hal etishda yangi hamkorlik mexanizmlarini joriy etish, suv diplomatiyasini rivojlantirish hamda innovatsion texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu bilan birga, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kengaytirish va o'zaro manfaatli kelishuvlarni rivojlantirish mintaqadagi suv muammolarini samarali hal qilish imkonini beradi.¹⁰

Kelgusida transchegaraviy suv resurslarini boshqarishda ekologik barqarorlik, adolatli taqsimot va mintaqaviy manfaatlar uyg'unligini ta'minlash asosiy ustuvor vazifa bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxat

1. Karimov I.A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. – Toshkent: O'zbekiston, 1997.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
3. Dukhovny V.A., Sokolov V.I. Integrated Water Resources Management in Central Asia. – Tashkent, 2003.
4. Micklin P. The Aral Sea Disaster. Annual Review of Earth and Planetary Sciences, 2007.
5. UNESCO. Water Resources Management in Central Asia. – Paris, 2005.
6. UNDP. Central Asian Water Cooperation Report. – New York, 2013.
7. World Bank. Water-Energy Nexus in Central Asia. – Washington DC, 2010.
8. Fayziev E. Transchegaraviy suv resurslari va xalqaro huquq. – Toshkent, 2020.
9. Bazarbaev M. Markaziy Osiyoda suv resurslari va ekologik muammolar. – Toshkent, 2015.
10. Abdullaev I., Rakhmatullaev S. Transformation of Water Management in Central Asia. Water Resources Development Journal, 2014.
11. Zonn I.S. The Aral Sea Encyclopedia. – Springer, 2009.
12. Rahimov Q. Markaziy Osiyoda suv siyosati va ekologik xavfsizlik. – Toshkent, 2018.

¹⁰ Rustamovich, I. T. (2024). MA'MURIY HUQUQ SOHASINING KONSTITUTSIYAVIY ASOSLAR. «34 НАИВЫСШИЕ ЗАСЛУГИ», 1(1).